

Okuma İlgisi, Tutumları ve Alışkanlığı Konusunda Yapılmış Çalışmaların Lisansüstü Tezlere Dayalı Analizi: YÖK ve ProQuest Veri Tabanları Örnekleme

Ruhan KARADAĞ*

Özet

Bu araştırmanın amacı okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumları ile ilgili ilköğretim düzeyinde yapılmış lisansüstü tezlerin karşılaştırmalı bir analizini yaparak var olan durumu ortaya koymaktır. Araştırma verileri 2000-2012 yılları arasında ilköğretim düzeyinde yapılan lisansüstü tezlerle ve YOK (Ulusal Tez Merkezi) ve ProQuest (Dissertations and Theses) veri tabanlarından elde edilen verilerle sınırlıdır. Nitel araştırma yaklaşımı benimsenerek gerçekleştirilen araştırmanın verileri doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Araştırma verileri içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre; Türkiye’de gerçekleştirilen araştırmaların genellikle yüksek lisans düzeyinde yapıldığı ve tarama modelinde gerçekleştirildiği, veri toplama aracı olarak yapılmış tezlerin büyük çoğunluğunda tutum ölçeği, anket ve başarı testi kullanıldığı, örneklem grubu olarak genellikle ilköğretim 4. ve 5. sınıf düzeylerinde çalışmaların gerçekleştirildiği ortaya çıkmıştır. ProQuest veri tabanından elde edilen bulgular ise yapılan araştırmaların genellikle doktora düzeyinde ve deneysel modeller benimsenerek gerçekleştirildiğini, veri toplama araçları olarak gözlem, görüşme gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığını, örneklem grubu olarak ebeveynler, okul yöneticileri ve öğretmen adayları üzerinde gerçekleştirildiğini ortaya çıkarmıştır.

Anahtar Sözcükler: Okuma ilgisi, okuma alışkanlığı, okumaya ilişkin tutum, ilköğretim.

Analysis of the Graduate Theses in the Field of Reading Interest, Attitudes and Habits: The Sample of YOK and ProQuest Databases

Abstract

The aim of this study is to investigate thesis and dissertation carried out in the issues of reading interest, attitudes and habits at primary education by analyzing the graduate studies. The data of this study restricted by graduate theses carried out at primary education level between the 2000 and 2012 years and the data obtained from YOK (National Theses Center) and ProQuest (Dissertations and Theses) databases. The data of this study were collected by using qualitative approaches and document analysis was used in the study. Content analysis was performed on the data of the study. The results of this study revealed that graduate theses carried out in Turkey were generally at master's degree and survey method was used. As the data collection tools attitude scales, surveys, and achievement tests was used in these studies. The samples of these studies were generally consisted of primary school students in the 4th and 5th grades. The findings obtained from of the ProQuest database showed that, graduate theses were usually carried out at the Ph.D. level and experimental approaches was used. As the data collection tools qualitative data collection techniques such as observations, interviews were given more importance. The samples of these studies generally were consisted of parents, school administrators and teacher candidates.

Key Words: Reading interest, reading habits, reading attitudes, primary education.

*Yrd.Doç.Dr. Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, ADIYAMAN
E-posta: rkaradag@adiyaman.edu.tr

Giriş

Öğrencilerin ilk ve ortaöğrenim sürecinde edindikleri bilgi ve deneyimleri yaşamlarında kullanabilme konusunda sıkıntı yaşadıkları bir gerçek olarak karşımızda durmaktadır. Bu süreçte edinilen bilgiler hızla güncelliğini yitirdiğinden bu bilgilerin sürekli güncellenmesi gerekmektedir. Bu nedenle, günümüzde, hızla gelişen ve değişen dünyaya uyum sağlayabilecek niteliklerde bireyler yetiştirme, eğitim sistemlerinin en öncelikli eğitim hedefleri arasında yer almaktadır. Bireylerin yaşanan bu hızlı değişime uyum sağlamalarını kolaylaştıran en temel beceri ise okumadır. Zihinsel ve akademik gelişimi sağlamada en önemli becerilerden biri olan okuma, sosyalleşmeyi, yaşam boyu öğrenmeyi ve kendini gerçekleştirmeyi sağlamada da edinilmesi gereken en temel ve önemli becerilerden birini oluşturmaktadır.

Okuma karmaşık, amaçlı, sosyal ve bilişsel bir süreçtir. Okurların metinde sunulan bilgilerle kendi bilgilerini eşzamanlı kullanarak anlamı yapılandırmalarına dayanır (Coutant ve Perchemlides, 2005, s. 42; Heilman, Blair ve Rupley, 1990, s.2). Okuma, bir yazıyı sözcükleri, cümleleri, noktalama işaretleri ve diğer öğeleriyle görme, algılama ve kavrama süreci biçiminde tanımlanmaktadır (Kavcar vd., 1998, s.41). Okuma, okuyucunun metni okurken beklenti ve deneyimlerini beraberinde getirdiği, etkileşimli bir süreçtir (Haris & Hodges, 1985; Yangın, 1999, s.68; Yıldız, 2008, s.117). Bir başka ifade ile okuma, ön bilgilerin kullanıldığı, yazar ve okuyucu arasındaki etkili iletişime dayalı, uygun bir yöntem ve amaç doğrultusunda, düzenli bir ortamda gerçekleştirilen anlam kurma sürecidir (Akyol, 2005). Okuma, bir kez edinilen teknik bir beceri olmayıp, gelişimsel bir süreçtir (Coutant ve Perchemlides, 2005, s. 42). Yazılı iletileri duyu organları yoluyla algılayıp kavrama, anlamlandırma, yorumlama ve yargıya varma evrelerinden oluşmaktadır (Odabaş, Odabaş ve Polat, 2008, s.433). İyi bir okur olmak, yalnızca kelimeleri doğru okumak değil, anlamak, anlamı yapılandırmak, yapılandırılan bilgiyi kendi yaşantısıyla, dünyayla ve diğer metinlerle ilişkiler kurmak için kullanmaktır (Smith, 2009, s.14).

Okuma günümüz toplumlarında başarının temelini oluşturmakta; matematik, tarih, fen, edebiyat, coğrafya gibi öğrenme alanlarının kapılarını açmaktadır (United States Department of Education, 2003, s. 63). Toplumsal yaşamın gerekliliklerinden biri olan okuma, bireyin zihinsel gelişiminin temelini oluşturmaktadır. Okuma yoluyla değişimin bilincine varan toplumlar doğru karar alabilme, uygulayabilme ve demokratik yapıyı yaşatabilme konusunda önemli roller üstlenmektedir (Demirel, 2010, s.116). Bireysel düzlemde gelişmiş bir kişiliğin, toplumsal düzlemde ise verimli ekonomi, demokratik yapı ve sağlıklı toplumun en önemli koşul ve güvencelerinden birisidir (Yılmaz, 1990, s.10). Okuma, bireylerin bağımsız bir biçimde öğrenebilmelerini, iyi ilişkiler geliştirebilmelerini, özgüven kazanabilmelerini ve toplumla etkileşimde bulunabilmelerini sağlayan bir beceridir (Rizopoulos & Wolpert, 2004). Okuma insan yaşamının çocukluk evresinde kazanılan bir etkinlik olmakla birlikte bu etkinliğin süreklilik kazanması okuma alışkanlığını ortaya çıkarmaktadır (Çakmak ve Yılmaz, 2009, s.492). Okuma alışkanlığı "bireyin bir gereksinim olarak algılaması sonucu okuma eylemini sürekli, düzenli ve eleştirel bir biçimde gerçekleştirmesi" biçiminde tanımlanmaktadır (Yılmaz, 2004, s.116). Bütün eğitim sisteminin ve öğrenme sürecinin temelini oluşturan okuma becerisi ancak alışkanlığa dönüştüğünde istenilen amaca ulaşılabilir (Sünbül ve diğerleri, 2010, s.11).

Bireyin kendisini yenilemesi, sınırlarını zorlaması ve evrenselliğe ulaşmasında önemli olan okuma eylemini (Ungan, 2008, s.219) zevkli hale getirmek için kişisel ilgileri artırmak, okumaya karşı olumlu tutum geliştirmek ve bireylere okuma alışkanlığı kazandırmak gerekmektedir (Calkins, 2001; Stonavich, 2000). Bireylerin okuma alışkanlığı edinmelerinde öncelikle ilgilerinin belirlenmesi gerekmektedir. Okumaya gerçekten gereksinim duyan ya da ilgisini çeken bir kitabı motive olarak okuyan birey bunu alışkanlığa dönüştürebilir (Sünbül ve diğerleri, 2010, s. 13).

Motivasyon ve okuma ilgisi, öğrencilerin konuya olan ilgilerini sürdürmelerine ve konuyla ilgili daha derin bir anlayış edinmelerine yardımcı olmaktadır. Öğrencilere okuyacakları metni seçme konusunda fırsatlar sağlayarak onların okumaya olan ilgi ve motivasyonlarını artırmak mümkündür (Pecjak & Kosir, 2008; Verhoeven & Snow, 2001). İlgi, öğrencilerin okuduklarını daha iyi hatırlamalarına ve öğrendiklerini geri getirmelerine katkı sağlamaktadır (Pecjak & Kosir, 2008). Okuma ilgisi olan öğrenciler metindeki anlama daha fazla odaklanmaktadır (Wang & Guthrie, 2004). Bu nedenle, öğrencilerin okuma tercihlerinin neler olduğunu bilmek ve onlara kendi seçtikleri materyalleri okuma fırsatları vermek oldukça önemlidir (Nolen, 2007; Pecjak & Kosir, 2008).

Bireylerin ve toplumların gelişmesi ancak bilginin tüketilmesi ile mümkün olmaktadır. Bu nedenle okuma alışkanlığının topluma ve onu oluşturan bireylere kazandırılması toplumsal gelişme açısından büyük önem taşımaktadır (Çakmak ve Yılmaz, 2009, s.492). Bilgi tüketimini artırmanın ve yenilikleri takip etmenin en sağlıklı yolu, toplumu oluşturan bireylere düzenli ve sürekli okuma alışkanlığı kazandırmaktır (Özbay ve diğerleri, 2008). Okuma alışkanlığı ve sevgisi kazandırmak, günümüzde eğitim sistemlerinin en temel eğitim hedefleri arasında yer almaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlar bireylere okuma alışkanlığını kazandırabilmek, okuma ilgilerini artırabilmek ve okumaya ilişkin olumlu tutumlar sergilemelerini sağlayabilmek için farklı yöntem ve teknikler kullanmakta, farklı projeler geliştirmektedir. Türk eğitim sisteminin ve öğretim programlarının ağırlıklı olarak okuma üzerine kurulmuş olması da okuma becerisi ve alışkanlığı konusunda hassasiyetle durulması gerektiğine işaret etmektedir (Sünbül ve diğerleri, 2010, s.6). Ancak Türkiye’de yapılan birçok çalışma öğrencilerde ve toplumda okuma alışkanlığının gelişmediğini göstermektedir (Ungan, 2008, s.220). Türkiye’de gerek okuma alışkanlığının belirlenmesi konusunda yapılan araştırmalara ve gerekse okuma, kitap ve kütüphane konuları ile doğrudan ilişkili olan göstergelere genel olarak bakıldığında, Türk halkının önemli bir bölümünün, sürekli, düzenli ve eleştirel özelliklere sahip bir okuma kültürüne sahip olmadığı ve okuma kültürünün geliştirilmesi

konusunda son on yıldır önemli bir mesafe kaydedemediği görülmektedir (Odabaş, Odabaş ve Polat, 2008, s.443).

Okuma, yazının icadından bu yana eğitimciler ve araştırmacılar tarafından önemini koruyan en temel eğitim sorunlarından ve konularından biri olmuştur. Sosyal ve ekonomik gelişme, sürdürülebilir kalkınma, yaşam boyu öğrenme, akademik başarı elde etme, eleştirel ve yaratıcı düşünme gibi pek çok açıdan bireylere sınırsız kapılar açan okuma becerisinin geliştirilmesi, ilköğretim basamağında yapılan okuma etkinliklerinin etkili ve sistematik bir biçimde gerçekleştirilmesiyle olanaklıdır.

Öğrencilerin okuma becerilerinin geliştirilmesi ve okuma alışkanlığı kazanmaları ilköğretim düzeyinde gerçekleşmektedir (Güneş, 2007, s.118). İlköğretim birinci sınıfta başlayan okuma etkinlikleri, sonraki sınıflarda çeşitlenerek devam etmekte ve sekizinci sınıfa kadar sürmektedir. İlköğretimin öncelikli amaçları öğrencilere iyi bir okuma becerisi kazandırmak ve daha sonra bunu alışkanlığa dönüştürerek devamlılığını sağlamaktır. İlköğretimdeki okuma etkinliklerinin amaçlarından biri de öğrencilerin seviyelerine ve ilgilerine uygun, onlara bilimsel ve eleştirel düşünme yollarını kazandırabilecek kitapları seçebilmelerini sağlamaktır (Arıcı, 2008, s.92). Okuma ilgisinin kazandırılacağı en uygun dönem olan ilköğretimde öğrencilerin edindikleri okuma becerisini alışkanlık hâline getirebilmeleri için ilgi, istek ve ihtiyaçlarına göre yönlendirilmeleri gerekmektedir (Sünbül ve diğerleri, 2010, s.13-15).

Okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumları alanında pek çok araştırma yapılmasına rağmen, yapılan alan yazın incelemesi sonucunda ülkemizde ve yurt dışında bu alanda gerçekleştirilen araştırmaların karşılaştırmalı bir biçimde bir betimlemesinin yapıldığı araştırmalara rastlanılmamıştır. Bu bakımdan bu araştırma, okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumları konusunda ülkemizde ve yurt dışında yapılan tezlerin hangi lisansüstü düzeyleri ve amaçları kapsadığı, model dağılımının nasıl olduğu, hangi örneklemeler üzerinde gerçekleştirildiği ve hangi sonuçlara ulaşıldığını bütüncül bir bakış açısı ile belirlemesi bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca yapılan bu çalışmanın, ilköğretim düzeyinde bundan sonra yapılacak

çalışmalarda araştırma önceliğini ortaya koyması bakımından katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Yapılan bu araştırmanın okuma ilgisi, okuma tutumları ve okuma alışkanlığı konusunda gerçekleştirilen çalışmalara ilişkin Türkiye’de ve dünyadaki genel eğilimi vermesi, eksik yönlerin ortaya çıkarılması ve bu araştırma ile bu alanda çalışma yapacak uzmanlara yeni ufuklar açılması umulmaktadır.

Bu çalışmada okuma ilgisi, alışkanlığı ve okuma tutumları üzerine Türkiye’de ve Dünyanın farklı üniversitelerinde yapılmış lisansüstü tezlerin karşılaştırmalı bir analizini yaparak var olan durumu ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- İncelenen tezlerin yıllara ve lisansüstü düzeylerine göre dağılımı nasıldır?
- Okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumlarını araştırmaya yönelik yapılan tezler hangi amaçlarla gerçekleştirilmiştir?
- Okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumlarını araştırmaya yönelik yapılan tezlerde kullanılan modellerin dağılımı nasıldır?
- Okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumları ile ilgili çalışmaların veri toplama aracının türüne göre dağılımı nasıldır?
- Yapılan tezler hangi örneklem üzerinde gerçekleştirilmiştir?
- İlgili çalışmalarda elde edilen sonuçlar nelerdir?

Yöntem

Bu bölümde yapılan çalışmanın desenine, örnekleme, veri toplama sürecine ve verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma nitel araştırma deseni benimsenerek gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmalar verilerin teker teker okunması yoluyla kod ve kategorilere dayalı olarak araştırma sonuçlarının sunulmasını sağlar (Merriam, 1998, s.58). Bu bağlamda, okuma

ilgisi, tutum ve alışkanlığı konusunda ilköğretim alanında yapılmış lisansüstü tezlerinin tematik bakımdan durumlarının saptanmasını, derinlemesine incelenmesini ve yorumlanmasını amaçlayan bu araştırma için en uygun araştırma yönteminin nitel araştırma yöntemi olduğuna karar verilmiştir. Araştırma verileri nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır. Doküman incelemesi, bir araştırma problemi hakkında belirli zaman dilimi içerisinde üretilen dokümanlar ya da ilgili konuda birden fazla kaynak tarafından ve değişik aralıklarla üretilmiş dokümanların geniş bir zaman dilimine dayalı analizini olanaklı kılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2002, s.140-143).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumları konusunda Türkiye’de ve dünyada yapılan lisansüstü tezler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise 2000-2012 yılları arasında YOK (Ulusal Tez Merkezi) ve ProQuest Dissertations and Theses veri tabanlarında ulaşım izni verilen okuma ilgisi, tutumları ve alışkanlığına ilişkin hazırlanan tezler oluşturmaktadır. Çalışmada herhangi bir örnekleme yöntemine başvurulmamış, çalışma örnekleminin tamamına ulaşılması amaçlanmıştır. Ancak bazı tezlerin kullanımında karşılaşılan kısıtlılıklar nedeniyle çalışmada ilköğretim düzeyinde gerçekleştirilen toplam 56 tez örneklem kapsamına alınmıştır.

Veri toplama süreci

Araştırmada YÖK Ulusal Tez Merkezinde yapılan tarama sonucunda okuma ilgisi, tutum ve alışkanlığı konusunda yapılan taramalar sonucunda 1 Ocak 2000-30 Ağustos 2012 tarihleri arasında yapılmış tezler arasından ilköğretim alanında yapılan 19 tez araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. ProQuest Dissertations and Theses veri tabanlarında yapılan tarama sonucunda okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumları konusunda erişime açık ve doğrudan ilköğretim alanında gerçekleştirilen 37 adet doktora ve yüksek lisans tezine ulaşılmıştır. Tezler yıl, lisansüstü düzeyi, araştırmalarda benimsenen model ve

kullanılan veri toplama araçları bakımından sınıflandırılmıştır. İçerik analizi yapılırken hazırlanan tezlerin hangi örneklem düzeyinde gerçekleştirildiği, hangi amaçlarla yapıldığı ve hangi temel sonuçlara ulaşıldığı da araştırmada dikkate alınan inceleme ölçütleri arasında yer almaktadır.

Verilerin analizi ve yorumlanması

Araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılarak ulaşılan tezlerin içerik analizleri yapılmıştır. Nitel çalışmalarda dokümanların incelenmesinde içerik analizi kullanılmaktadır (Merriam, 1998, s.123). İçerik analizi genellikle çok sayıdaki metin içeriklerinin ortak yönlerini ortaya çıkarmak amacıyla, önemli olan anlamların yapılandırılmasına ve sınıflandırılmasına yönelik, nitelden nicele doğru genelleştirmeyi sağlayan bir yorum biçimidir (Gökçe, 2006, s. 17-18).

İçerik analizinde yapılan temel işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). İçerik analizinin gerçekleştirilmesi seçme-indirgeme, gruplandırma, genelleştirme-soyutlaştırma ve kuramla ilişkilendirme aşamalarının izlenmesini gerektirmektedir (Früh, 2001, 73-74, akt: Gökçe, 2006, s.59-60). Bu çalışmada da verilerin içerik analizinin yapılması şu basamaklar izlenerek gerçekleştirilmiştir:

- Seçme-indirgeme aşamasında araştırma evreninden belli bir örneklem seçilerek bunların içerikleri araştırma amaçları doğrultusunda oluşturulan kategori sistemine yerleştirilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın çalışma evrenini Türkiye ve dünyada okuma ilgi, alışkanlığı ve tutumları alanında yapılan tezler oluştururken, örneklemini ilköğretim alanında YÖK ve ProQuest veri tabanlarından erişim izni olan tezler oluşturmaktadır.
- Gruplandırma aşamasında araştırma örnekleme belirlendikten sonra incelenecek tezler ile gerçekleştirilen lisansüstü eğitim düzeyi, benimsenen model, kullanılan veri toplama araçları, çalışma örnekleme, amaç ve sonuçlar kategorileri sistemine yerleştirilmeye çalışılmıştır.

- Genelleştirme-soyutlaştırma aşamasında incelenen tezlerde söz konusu olan anlamlar birleştirilmeye ve genelleştirilmeye çalışılmıştır.
- Kuramla ilişkilendirme aşamasında ise incelenen tezlerden yola çıkılarak Türkiye’de bireylerde okuma alışkanlığı geliştirememenin ve okuma ilgisini ve tutumunu artıramamanın olası nedenleri tartışılmaya çalışılmıştır.

İçerik analizinde incelenen tez verilerinin tablolaştırılmasında frekans ve yüzde değerleri dikkate alınmıştır. Ayrıca, verilerin tablolaştırılmasında incelenen her tez için ana temalarına göre kod isim kullanılmıştır (Örneğin; YT1: YÖK Tez 1; PT1: ProQuest Tez 1; PRA8: ProQuest Reading Attitudes 8; POI2: ProQuest Okuma İlgisi 2, vb...).

Geçerlik ve Güvenirlik

İçerik analizinde geçerliğin sağlanabilmesi, araştırmanın amaçları ve araçları arasındaki uyuma bağlıdır (Gökçe, 2006, s.83; Bilgin, 2006, s.17). İçerik analizinde kategorilerin tanımlarından başka geçerliği ölçme aracı yoktur. Bu nedenle içerik analizinde kategorilerin tanımlarının herkesçe paylaşılabilir nitelikte olması ve aşamaların iyi tanımlanmış olması gerekmektedir. Güvenirlik ise özellikle kategori sistemi ve buna bağlı olarak kodlama işlemiyle sağlanmaktadır. Bu bağlamda güvenirliliğin en önemli belirtisi, kategori sisteminin oluşturulması ve her bir kategorinin açıkça tanımlanması işlemidir (Gökçe, 2006, s.83). Bu bağlamda gerçekleştirilen bu araştırmanın geçerlik ve güvenirliliğinin sağlanması için, kuramsal yapı temel alınarak kategorilerin belirlenmesi sağlanmıştır. Veri analizi sürecinde oluşturulan kategoriler ve kodlamalar araştırmacı dışında başka bir araştırmacı tarafından birbirilerinden bağımsız bir biçimde yapılmış, daha sonra oluşturulan kod ve kategoriler karşılaştırılmıştır. Verilerin toplanma süreci ve analizindeki işlemlere ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Ayrıca bilgisayar ortamına aktarılan tez kayıtlarının ve çözümlerinin ileriki dönemlerde olası teyide yönelik olarak muhafaza edilmesi sağlanmıştır.

Bulgular ve Yorum

Okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumları alanında Türkiye’de ve yurt dışında yapılan tezlerin karşılaştırmalı analizini amaçlayan bu araştırmadan elde edilen bulgular, araştırmının alt amaçları doğrultusunda sunulmuştur.

Araştırmının birinci amacı; Türkiye’de ve yurt dışında ilköğretim düzeyinde okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumlarına yönelik yapılan tezlerin hangi yıllarda ve hangi lisansüstü düzeylerinde yapıldığının belirlenmesidir. Bu amaç kapsamında elde edilen bulgular Tablo1’de gösterilmiştir.

Tablo1. Okuma İlgisi, Alışkanlığı ve Tutumları Konusunda İncelenen Tezlerin Yıllara ve Lisansüstü Düzeylerine Göre Dağılımı

Yıl	(YÖK VERİ TABANI)			(PROQUEST VERİ TABANI)		
	Yüksek Lisans	Doktora	f	Yüksek Lisans	Doktora	f
2000	-	-	-	-	2	2
2001	-	-	-	1	-	1
2002	-	-	-	-	-	-
2003	-	-	-	-	-	-
2004	-	-	-	1	3	4
2005	3	-	3	-	1	1
2006	3	-	3	1	1	2
2007	-	-	-	1	6	7
2008	2	-	2	-	3	3
2009	3	1	-	3	2	5
2010	3	1	-	-	2	2
2011	2	-	2	2	2	4
2012	1	-	1	1	5	4
TOPLAM	17	2	19	10	27	4

Tablo1’de görüldüğü gibi, Türkiye’de ilköğretimde okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumlarına ilişkin tezlerin en çok 2009-2010 yıllarında yapıldığı, 2000-2005 yılları arasında bu konuya ilişkin tezlerin yapılmadığı ve yapılan tezlerin genellikle yüksek lisans düzeyinde gerçekleştiği ortaya çıkmıştır. ProQuest veri tabanından elde edilen verilere göre ise okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumları üzerinde yapılan tezlerin daha çok 2007 yılında yapıldığı dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra 2000-2003, 2005-2006 ve 2010 yılları arasında konu ile ilgili az sayıda tez yazıldığı görülmektedir. Ayrıca yapılan tezlerin lisansüstü düzeylere göre dağılımı incelendiğinde doktora düzeyinde yazılmış tezlerin fazlalığı dikkat çekmektedir. Türkiye ile karşılaştırıldığında ülkemizde bu konuda çok az sayıda tez yazıldığı ve doktora düzeyinde bu alanda yapılan çalışmaların çok sınırlı olduğu, üzerinde durulması gereken bir konudur.

Araştırmının ikincisi; ilköğretim düzeyinde okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumları konusuna yönelik YÖK ve ProQuest veri tabanında yer alan tezlerin hangi amaçlarla yapıldığının belirlenmesidir. Bu amaç kapsamında elde edilen bulgular Tablo2’de sunulmuştur.

Tablo2’de görüldüğü gibi Türkiye’de gerçekleştirilen tezlerde genellikle ilköğretim öğrencilerinin okuma alışkanlıklarının, ilgilerinin ve tutumlarının belirlenmesi; okuma alışkanlıkları ve tutumları ile okuduğunu anlama becerileri, okuma motivasyonu ve akademik başarıları arasındaki ilişkinin ortaya konulmasını amaçlayan tezlerin çoğunluğu (%47.3) dikkat çekmektedir. ProQuest veri tabanından elde edilen tezlerin analizinde ise genellikle geleneksel yaklaşım ve yöntemlerden farklı yöntem ve tekniklerin okuma ilgisi, alışkanlık ve tutumlarına etkisini incelemeyi amaçlayan tezlerin

Tablo 2. Okuma İlgisi, Alışkanlığı ve Tutumlarına Yönelik Yapılan Tezlerin Amaçlarına Göre Dağılımı

Amaçlar	YÖK VERİ TABANINDAKİ TEZLER		PROQUEST VERİ TABANINDAKİ TEZLER	
	f	%	f	%
İlköğretim öğrencilerinin okuma alışkanlıklarının belirlenmesi; okuduğunu anlama becerileri, okuma motivasyonu, okuma tutumları ve akademik başarıları arasındaki ilişkinin belirlenmesi (YT2, YT3, YT5, YT6, YT7, YT15, YT24, YT27, YT30, POI1, POI2, POI3, PRA3, PRA19, PRA28)	9	47.3	6	16.22
Sınıf öğretmeni adayları ile sınıf öğretmenlerinin okuma ilgi ve alışkanlıklarının karşılaştırılması (YT1, PRA16)	1	5.3	1	2.70
İlk ve ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin okuma alışkanlıklarının belirlenmesi (YT18)	1	5.3	-	-
2004-2005 ilköğretim programının okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıklarını hangi düzeyde ele aldığı belirlenmesi (YT14)	1	5.3	-	-
İlköğretim öğrencilerine okuma alışkanlığı kazandırmada Türkçe öğretmenlerinin rolünün belirlenmesi (YT8)	1	5.3	-	-
İlköğretim öğrencilerinin okuma ilgi ve alışkanlıklarını etkileyen etmenlerin incelenmesi (YT9)	1	5.3	-	-
100 temel eser uygulamasının öğrencilerin okuma alışkanlıklarına etkilerinin belirlenmesi (YT23)	1	5.3	-	-
Resimli çocuk kitaplarının okuma alışkanlığı üzerindeki etkisinin belirlenmesi (YT11)	1	5.3	-	-
Medya okuryazarlığı dersinin öğrencilerin gazete ve dergi okuma alışkanlıklarına etkisinin belirlenmesi (YT26)	1	5.3	-	-
Farklı yöntem ve tekniklerin (Rehberli, akran destekli, hızlandırılmış, probleme dayalı, eşli, tekrarlı, küçük gruplarla okuma, workshop tekniği, okuma tiyatrosu, yaz okulu programı vs...) okuma ilgi, alışkanlık ve tutumlarına etkisini incelemek (YT28, YT29, PT8, PT9, POI4, POI5, PT10, PT11, PT19, POI8, POI9, PRA2, PRA4, PRA5, PRA7, PRA12, PRA14, PRA15, PRA17, PRA18, PRA21, PRA22, PRA23, PRA24, PRA29, PRA30, PRA32, PRA33, PRA37, PRA38)	2	10.4	28	75.68
İlköğretim öğrencilerinin ve ebeveynlerinin farklı değişkenler açısından okuma ilgi, alışkanlık ve tutumlarının değerlendirilmesi (PT1)	-	-	1	2.70
Sınıf öğretmeni adaylarının okuma alışkanlıklarının değerlendirilmesi (PRA16)	-	-	1	2.70
TOPLAM	19	100	37	100

yazıldığı (%75.68) ortaya çıkmıştır. Bu durum ülkemizde genel olarak var olan durumun betimlenmesine ilişkin çalışmalara, dünyada ise durumu iyileştirmeye, geliştirmeye,

öğrenme ortamlarını zenginleştirmeye, farklı yöntem ve tekniklerin kullanımına daha fazla önem verildiğini düşündürmektedir.

Araştırmanın üçüncü amacı; Türkiye’de ve yurt dışında ilköğretim düzeyinde okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumlarına yönelik yapılan

tezlerde kullanılan araştırma desenlerinin analizinin yapılmasıdır. Bu amaç kapsamında elde edilen bulgular Tablo3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Okuma İlgisi, Alışkanlığı ve Tutumlarına Yönelik Yazılan Tezlerde Kullanılan Araştırma Deseninin Dağılımı

	YÖK VERİ TABANINDAKİ TEZLER		PROQUEST VERİ TABANINDAKİ TEZLER	
	f	%	f	%
Araştırma deseni				
Betimsel tarama (YT2, YT3, YT5, YT6, YT8, YT9, YT14, YT15, YT18, YT23, YT24, YT26, YT27, PPT4)	13	68.4	1	2.7
İlişkisel tarama (YT1, YT7, YT30 PT1, PRA3, PRA28)	3	15.8	3	8.1
DeneySEL (YT11, YT28, YT29, PT9, PT10, PT11, POI1, POI2, POI3, POI4, POI8, PRA2, PRA4, PRA5, PRA12, PRA14, PRA16, PRA21, PRA23, PRA29, PRA30, PRA33, PRA37)	3	15.8	20	54.1
Karma (Mixed Method) (PRA7, PRA15, PRA18, PRA28, PRA32, PRA38)	-		6	16.21
Durum çalışması	-		-	
Eylem araştırması (PT8, PT19, POI5, PRA22, PRA24)	-		5	13.5
Olgu bilim	-		-	
Boylamsal araştırma	-		1	2.7
Kuram oluşturma	-		1	2.7
TOPLAM	19	100	37	100

Tablo 3 okuma alışkanlıkları, ilgisi ve tutumu ile ilgili çalışmaların araştırma desenine göre dağılımını göstermektedir. Tablo3’e göre Türkiye’de yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunun (%68.4) var olan durumu betimlemeye yönelik, geniş grupları kapsayan betimsel tarama modeli benimsenerek gerçekleştirildiği, bunun yanında az da olsa deneysel (%15.8) ve ilişkisel tarama modeli (%15.8) benimsenerek gerçekleştirilen çalışmaların yapıldığı dikkat çekmektedir. ProQuest veri tabanında yer alan tezler incelendiğinde ise, ülkemizdeki durumun aksine, gerçekleştirilen çalışmaların büyük çoğunluğunda (%54.1) deneysel çalışmalar yapıldığı, betimsel tarama modelinde oldukça az sayıda (%2.7) çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Ayrıca ProQuest veri tabanındaki tezler, yurtdışında gerçekleştirilen çalışmalarda karma yöntem (%16.21) ve

eylem araştırmalarının (%13.5) da yüksek oranda benimsendiğini ortaya çıkarmıştır. Boylamsal araştırma ve kuram oluşturma Türkiye’de okuma alışkanlığı, tutumu ve ilgisi konusunda henüz hiç benimsenmeyen araştırma desenleri arasında yer almaktadır. Yapılan analizler, Türkiye’de yapılan tezlerin genellikle okuma ilgisi, tutum ve alışkanlığına ilişkin var olan durumu betimlemeye yönelik çalışmalarla sınırlı olduğunu, okuma alışkanlığı kazandırmaya yönelik değişkenler arası ilişkilerin saptanmasına yönelik deneysel ya da eylem araştırması ve boylamsal araştırmalar tarzındaki çalışmaların bulunmadığını göstermektedir.

Araştırmanın dördüncü amacı; Türkiye’de ve dünyada ilköğretim düzeyinde okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumları konusuna yönelik tezlerde hangi veri toplama araçlarının

kullanıldığıının belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda incelenen tezlerin yöntem bölümlerinde, araştırma modeli ve bu modelde kullanılan veri toplama araçları dikkate alınarak kategoriler oluşturulmuştur. Bu amaç kapsamında elde edilen bulgular Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Okuma Alışkanlığı, İlgisi ve Tutumları Konusunda Yapılan Tezlerin Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımı

Tezlerde Kullanılan Veri Toplama Araçları	YÖK VERİ TABANINDAKİ TEZLER		PROQUEST VERİ TABANINDAKİ TEZLER	
	f	%	f	%
Anket (açık uçlu, kapalı uçlu vb. sorularla görüş belirlemeye yönelik araçlar) (YT1,YT2,YT3, YT5, YT6, YT8, YT9, YT14, YT15, YT18, YT23, YT24, YT26-PT1, PT4, PT8, PT9, PT19, POI2, POI5, POI8, PRA16, PRA19, PRA24, PRA38)	13	40.62	12	16.21
Görüşme (yarı yapılandırılmış sorularla görüş belirlemeye yönelik araçlar) (YT6,YT28, POI3, POI5, POI9, PRA15, PRA18, PRA19, PRA22, PRA38)	2	6.25	8	10.81
Gözlem (katılımcı gözlem, video destekli gözlem, yapılandırılmış gözlem yollarla veri toplamaya yönelik araçlar) YT11, POI9, PRA22, PRA30, PRA38	1	3.12	4	5.4
Kişisel Bilgi Formu (katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi vb.demografik özelliklerini belirlemeye yönelik araçlar) YT1, YT7, YT28	3	9.38	-	
Başarı testi (denek performansını çoktan seçmeli v.b testlerle ölçen sınavlar) (YT3, YT7, YT27, YT28, YT30, PT4, PT8, PT9,PT11, POI2, POI5, POI1, POI3, POI8, PRA2, PRA3, PRA4, PRA5, PRA7, PRA12, PRA14, PRA15, PRA17, PRA22, PRA23, PRA29, PRA30, PRA33)	5	15.63	23	31.08
Tutum ölçeği (deneklerin belli bir olaya ya da olguya verdiği değeri ölçmeyi amaçlayan araçlar) YT2, YT3,YT7, YT9, YT15, YT27, YT29, YT30, PT9, PT10, POI1, POI3, POI4, POI9, PRA2, PRA3, PRA4, PRA15, PRA16, PRA17, PRA18, PRA22, PRA23, PRA28, PRA30, PRA33	8	25	18	24.33
Tablo 4 Okuma Alışkanlığı, İlgisi ve Tutumları Konusunda Yapılan Tezlerin Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımı (Devamı)	YÖK VERİ TABANINDAKİ TEZLER		PROQUEST VERİ TABANINDAKİ TEZLER	
Tezlerde Kullanılan Veri Toplama Araçları	f	%	f	%
Alan notları (fieldnotes) PT8, PRA15, PRA18, PRA24, PRA38	-		5	6.77
Öğrenci günlükleri (PT11, POI9)	-		2	2.70
Rubrikler (PT11, POI8)	-		2	2.70

* Çalışmaların bazılarında birden çok veri toplama aracına yer verildiği için tabloda her bir türün frekans değeri kullanıldığı araştırma sayısına göre oluşturulmuştur. Bu nedenle analiz edilen toplam tez sayısı (n=56) ile tabloda verilen frekansların toplamı birbirinden farklıdır.

Tablo 4 okuma alışkanlığı, ilgisi ve tutumları konusunda yapılan tezlerin veri toplama araçlarına göre dağılımını göstermektedir. Tablo 4'te görüldüğü gibi Türkiye'de gerçekleştirilen tezlerin büyük çoğunluğunda veri toplama aracı olarak anket (%42.62),

tutum ölçekleri (%25) ve başarı testi (%15.63) kullanılmaktadır. ProQuest veri tabanındaki tezler incelendiğinde ise bu konuda gerçekleştirilen tezlerin büyük çoğunluğunda akademik başarıyı ve okuduğunu anlama becerisini ölçmeyi amaçlayan başarı testleri

(%31.08), tutum ölçekleri ve anketlerin (%16.21) daha yaygın bir biçimde kullanıldığı, bunun yanı sıra nitel araştırma yaklaşımlarında yaygın bir biçimde kullanılan görüşme (%10.81), alan notları (%6.77) ve gözlem (%5.4) yoluyla da veri toplandığı dikkat çekmektedir. Karşılaştırma yapıldığında Türkiye’de daha çok anket, tutum ölçeği ve başarı testlerinin veri toplama aracı olarak kullanılması yoluyla gerçekleştirilen araştırmalarda daha çok nicel yaklaşımların benimsendiği, gözlem, görüşme ve alan notları gibi veri toplama araçlarıyla nitel araştırma yaklaşımlarının kullanılmadığı görülmektedir. Oysaki okuma alışkanlığı, ilgisi ve tutumlarını ölçmek yalnızca nicel yaklaşımlarla mümkün olmamaktadır. Var olan durumun daha derinlemesine betimlenmesini, katılımcıların görüşlerini ayrıntılı bir biçimde irdelemeyi sağlayan nitel araştırma yaklaşımlarının ve bu yaklaşımlara bağlı veri toplama araçlarının da benimsenmesi gerekmektedir.

Araştırmanın beşinci amacı; ilköğretim düzeyinde okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumlarına yönelik tezlerin hangi örneklem türüne göre yapıldığının karşılaştırmalı olarak analiz edilmesidir. Bu amaç kapsamında elde edilen bulgular Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5’te okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumları konusunda yapılan tezlerin örneklem türüne göre dağılımı incelendiğinde Türkiye’de yapılmış tezlerin büyük çoğunluğunun (%31.03) ilköğretim 5. sınıf düzeyinde gerçekleştirildiği görülmektedir. Bunu 8. sınıflar (%13.79), sınıf öğretmenleri (%13.79) ve 4. sınıflar (%10.34) izlemektedir. ProQuest veri tabanındaki tezler incelendiğinde ise büyük çoğunluğunun örneklemini, Türkiye ile benzer biçimde, ilköğretim 5. sınıf (%19.30) öğrencilerinin oluşturduğu görülmektedir. Bunu 4. sınıf (%17.54) ve 3. sınıf (%14.04) öğrencileri izlemektedir. Ayrıca 1. sınıf (%8.78) ve 2. sınıf öğrencileri (%8.78) ile sınıf öğretmenleri (%8.78) ve öğretmen adayları (%5.26) ile gerçekleştirilen araştırmaların da varlığı dikkat çekmektedir. Yapılan inceleme sonucunda Türkiye’de sınıf öğretmeni adayları, okul yöneticileri ve ebeveynlerle gerçekleştirilen çalışmaların çok az sayıda olduğu görülmektedir.

Araştırmanın altıncı amacı, okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumları konusunda yapılan

tezlerin genel sonuçlarının sunulmasıdır. Bu sonuçlar okuma alışkanlığı, okuma ilgisi ve okumaya ilişkin tutumlar olmak üzere üç alt kategori altında toplanmıştır. Bu amaç doğrultusunda elde edilen bulgular Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6 incelendiğinde, Türkiye’de okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumları konularında yapılan tezlerde cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, ebeveynlerin eğitim düzeyleri, öğrencilerin sınıf düzeyleri gibi değişkenlerin dikkate alındığı dikkat çekmektedir. Araştırmalar sonucunda öğrencilere kitap okuma alışkanlığı kazandıramamada televizyon, sınav sistemi, ders kitapları ve öğretim programlarının yetersizliği, kütüphanelerin etkili olmaması vb. nedenlere vurgu yapılmıştır. Buna karşın yurtdışında yapılan tezlerin bazıları öğrencilere okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumları kazandırmada uygulanan bazı yöntemlerin etkililiğine dikkat çekmektedir. Bilgisayar destekli okuma programları, kitap kulüpleri, akran destekli okuma etkinlikleri, rehberli okuma etkinliği, yaz okulu programları, tekrarlı okuma, bağımsız okuma, okuma tiyatrosu gibi farklı okuma teknik ve etkinliklerinin öğrencilerin okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumlarını olumlu yönde etkilediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

İlköğretim düzeyinde okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumlarına ilişkin Türkiye’de ve yurt dışında yapılan tezlerin karşılaştırılmalı bir biçimde incelenmesini amaçlayan bu araştırmada, lisansüstü düzeyde gerçekleştirilen çalışmalara yönelik genel eğilim ve farklılıklar ortaya çıkarılmaya, eksiklikler tespit edilmeye ve bu alanda çalışma yapacak uzmanlara konu ile ilgili yeni ufuklar açılmaya çalışılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde alt amaçlar doğrultusunda kategoriler oluşturulmuştur. İncelenen tezlere ilişkin oluşturulan kategoriler tezlerin yılı ve lisansüstü düzeyleri, kullanılan araştırma desenleri ve veri toplama araçları, örneklemleri, amaçları ve sonuçları olmak üzere altı kategoride incelenmiştir.

Araştırma sonucunda Türkiye’de okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumları konusunda tezlerin daha çok 2009-2010 yıllarında ve genellikle yüksek lisans düzeyinde yapıldığı ortaya

Tablo 5. Okuma Alışkanlığı, İlgisi ve Tutumları Konusunda Yapılan Tezlerin Örneklem Türüne Göre Dağılımı

Okuma Alışkanlığı, İlgisi ve Tutumları Konusunda Yapılan Tezlerin Örneklem Türüne Göre Dağılımı		YÖK VERİ TABANINDAKİ TEZLER		PROQUEST VERİ TABANINDAKİ TEZLER	
		f	%	f	%
İlköğretim öğrencileri	1.sınıf (YT11-PT10,POI5, PRA2, PRA15, PRA21)	1	3.45	5	8.78
	2.sınıf (YT15-POI2, POI3, PRA30, PRA17, PRA37)	1	3.45	5	8.78
	3.sınıf (YT15-PT1-PT8, POI2, PRA7, PRA14, PRA17, PRA18, PRA24)	1	3.45	8	14.04
	4. sınıf (YT5, YT15, YT24-PT1, POI1, POI2, POI4, PRA4, PRA17, PRA19, PRA23, PRA28, PRA29)	3	10.34	10	17.54
	5. sınıf (YT5, YT6, YT7, YT9, YT15, YT24, YT27, YT28, YT29 PT1, PT11, POI1, POI2, POI8, POI9, PRA3, PRA4, PRA17, PRA28, PRA29)	9	31.03	11	19.30
	6.sınıf (YT24, YT26, YT30-PT9, PRA5, PRA33, PRA38)	3			
	7. sınıf (YT24, YT26, PRA12, PRA22, PRA33)	2	10.34	4	7.01
	8. sınıf (YT2, YT3, YT9, YT26, PRA33)	4	6.89	3	5.26
		13.79	1	1.75	
Sınıf öğretmeni adayları (YT1—PT4, PRA16, PRA32)		1	3.45	3	5.26
Öğretmenler (YT1, YT14, YT18, YT23, PT10, PT19, POI9, PRA4, PRA28)		4	13.79	5	8.78
Okul yöneticileri (PT19)		-	-	1	1.75
Ebeveynler (PT1)		-	-	1	1.75

* İncelenen tezlerin bazılarında birden çok "örneklem türü" kullanıldığından tabloda her bir türün frekans değeri kullanıldığı araştırma sayısına göre oluşturulmuştur. Bu nedenle analiz edilen toplam çalışma sayısı (n=56) ile tabloda verilen frekansların toplamı birbirinden farklıdır.

Tablo 6. Okuma İlgisi, Alışkanlığı ve Tutumları Konusunda Gerçekleştirilen Tezlerin Genel Sonuçları

Kategoriler	Tezlerin Genel Sonuçları
Okuma Alışkanlığına İlişkin Sonuçlar	• Bayan sınıf öğretmeni adaylarının ve sınıf öğretmenlerinin okuma ilgi ve alışkanlığı erkek öğretmen adaylarından ve öğretmenlerden daha yüksektir (YT1). • İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan kitap okuma alışkanlığını geliştirmeye yönelik kazanımlara öğrenci çalışma kitaplarında ve öğretmen kılavuz kitaplarında yeterince yer verilmediği tespit edilmiştir (YT2). • 2004 ilköğretim programı okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıkları açısından bütüncül bir yapıya sahip değildir (YT14). • İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlığına ilişkin tutum düzeylerinin genel olarak "yüksek" seviyede olduğu belirlenmiştir (YT3). • Öğrencilerin büyük bir bölümünün kitap okuma alışkanlığı yoktur (YT10). • Öğrencilerin kitap okuma alışkanlıklarının televizyon izleme alışkanlığının gerisinde kaldığı ve sınavlar sebebiyle eğlenme/dinlenme amaçlı okumalara yeterli vakit ayıramadıkları tespit edilmiştir (YT3). • Sınıf öğretmenleri ve öğretmen adayları TV seyretme, yorgun olma, vakit bulamama gibi nedenlerle kitap okumamaktadır (YT1). • Kütüphanelerin okuma alışkanlığı kazandırmadaki etkisinin çok düşük olduğu görülmüştür (YT3). • Öğrencilerin okuma alışkanlığına ilişkin tutum düzeyleri ile okuduğunu anlama başarı düzeyleri arasında düşük bir korelasyon bulunmuştur (YT3, YT7). • Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha çok kitap okumaktadırlar (YT5, YT7, YT15, YT24). • Ebeveynlerin eğitim düzeyi öğrencilerin kitap okuma alışkanlığını etkilemektedir (YT5, YT15, YT24). • İlköğretim öğrencilerinin okuma alışkanlığı cinsiyete ve anne baba öğrenim durumuna göre farklılaşmamaktadır (YT9). • Ailenin gelir düzeyi arttıkça öğrencilerin kitap okuma alışkanlık düzeyleri de artmaktadır (YT9). • Öğrencilerin yaşadıkları yerleşim birimleri küçüldükçe kitap okuma alışkanlığı düzeyleri de azalmaktadır (YT5). • Özel ve merkez okullarda eğitim alan öğrencilerin kitap okuma alışkanlıkları, köy okullarında eğitim alan öğrencilerin kitap okuma alışkanlıklarına göre daha fazladır (YT5, YT6). • İlköğretim öğrencilerinin okuma alışkanlığı düzeyleri sınıf düzeyine göre farklılaşmaktadır (YT9). • İlköğretim öğrencilerinin okuma ilgisi düzeyleri ile okuma alışkanlığı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır (YT9). • İlköğretim öğrencilerinin okuma ilgisi düzeyleri ile okuma ilgi ve alışkanlıklarını etkileyen etmenlere ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir ilişki vardır (YT9). • 100 temel eser kitap okuma alışkanlığını orta seviyede geliştirmiştir (YT23). • Kitap kulübü etkinliği öğrencilerin okumaya karşı tutumlarını ve okuma alışkanlıklarını olumlu etkilemektedir (PT11). • Öğretmen ve yöneticiler bilgisayar destekli hızlandırılmış okuma programının öğrencilerin okuma alışkanlıkları ve deneyimleri üzerindeki etkileri konusunda karamsardır (PT19). • Ebeveynlerin çocuklarının ev ödevi etkinliklerine katılımı, onların okuma alışkanlıklarını etkilemektedir (PT9). • Hızlandırılmış okuma programının kullanımı ile öğrencilerin okumaya alışkanlıklarına etkisi arasında anlamlı bir fark yoktur (PRA21). • Akran destekli okuma etkinliklerinin öğrencilerin okuma alışkanlıklarını olumlu etkilemektedir (PRA22).

Okuma ilgisine ilişkin sonuçlar	• Çocuğun evinin yakınında kütüphane bulunması, öğretmeni ile birlikte kütüphane, kitap fuarı vb. yerlere gitmesi, sınıf kitaplığından istediği kitabı istediği zaman alması, okulunda kütüphane bulunması çocuğun okuma ilgisi düzeyini etkilememektedir (YT9). • Ev ödevleri öğrencilerin okuma başarılarını, ilgilerini ve tutumlarını olumlu etkilemektedir (POI4). • Hızlandırılmış okuma programının kullanımı ile öğrencilerin okumaya karşı ilgileri ve okuma başarıları arasında anlamlı bir fark yoktur (PRA4). • Bütüncül yaklaşımlar (POI8), interaktif sesli okuma (POI9) ve alternatif okuma öğretimi yaklaşımları (PRA2) öğrencilerin okuma ilgileri ve başarısını artırmaktadır.
Okuma tutumlarına ilişkin sonuçlar	• Öğrencilerin okuma tutumları ile okuduğunu anlama düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır (YT30). • İSOTEG tekniği (YT28), rehberli okuma etkinliği (PRA23), yaz okulu programları (PRA18), Tekrarlı okuma (PRA14), bağımsız okuma programları (PRA12), okuma tiyatrosu (PRA5, PRA37) ve bilgisayar destekli hızlandırılmış okuma programı (PT10) okumaya ilişkin tutum geliştirmede etkilidir. • Öğrencilerin okumaya ilişkin tutumları ile eleştirel okuma becerisi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (YT27). • Bireysel ilgiler ve tercihler öğrencilerin okumaya karşı tutumlarını etkilemektedir (POI2) • Probleme dayalı öğrenme (YT29), kitap okuma değişim programları (PT8), bilgisayar destekli hızlandırılmış okuma programı (PRA33) ve küçük gruplarda okuma öğretimi uygulamaları (PRA38), ekran desteği ve okulda, evde sağlanan okuryazarlık deneyimleri (PRA19, PRA30) ilköğretim öğrencilerinin okuma tutumlarının gelişimine olumlu katkı sağlamaktadır. • Özyeterlik, okuma tutumu, motivasyon ve okuma başarısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (PRA3).

çıkmiştir. ProQuest veri tabanından elde edilen verilere göre ise tezlerin daha çok 2007 yılında ve genellikle doktora düzeyinde yapıldığı ortaya çıkmıştır. Türkiye ile kıyaslandığında ülkemizde bu alanda yazılan tezlerin oldukça az sayıda ve genellikle yüksek lisans düzeyinde gerçekleştirildiği üzerinde durulması gereken bir durumdur.

Araştırmada, Türkiye’de yapılan tezlerin genellikle ilköğretim öğrencilerinin okuma alışkanlıklarını, ilgilerini ve tutumlarını belirlemeyi amaçlayan betimsel nitelikte tarama modelinde gerçekleştiği ortaya çıkmıştır. ProQuest veri tabanından elde edilen tezlerin ise geleneksel yaklaşım ve yöntemlerden farklı yöntem ve tekniklerle gerçekleştirildiği, deneysel nitelikteki tezlerin yanı sıra veri toplama ve analizinde bir ya da daha çok nicel ve nitel tekniğin kullanılarak yeni uygulamaları test etme amacına yönelik deneysel ve karma araştırma yöntemleri, eylem araştırması ve boylamsal çalışmaların benimsendiği sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan analizler, Türkiye’de yapılan tezlerin genellikle okuma ilgisi, tutum ve alışkanlığına ilişkin var olan durumu betimlemeye yönelik

çalışmalarla sınırlı olduğunu, okuma alışkanlığı kazandırmaya yönelik değişkenler arası ilişkilerin saptanmasına yönelik deneysel ya da eylem araştırması ve boylamsal araştırmalar tarzındaki çalışmaların bulunmadığını ortaya çıkarmıştır. Bu durum ülkemizde genel olarak var olan durumun betimlenmesine ilişkin çalışmalara, dünyada ise durumu iyileştirmeye, geliştirmeye, öğrenme ortamlarını zenginleştirmeye ve farklı yöntem ve tekniklerin kullanımına daha fazla önem verildiğini düşündürmektedir.

Araştırmada, okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumlarının belirlenmesinde veri toplama aracı olarak Türkiye’de daha çok anket, tutum ölçeği ve başarı testlerinin kullanıldığı, nitel araştırmaya yönelik veri toplama araç ve tekniklerinin (görüşme, gözlem, öğrenci günlükleri, alan notları vs) çok fazla benimsenmediği ortaya çıkmıştır. Oysaki okuma alışkanlığı, ilgisi ve tutumlarını ölçmek yalnızca nicel yaklaşımlarla mümkün olmamaktadır. Var olan durumun daha derinlemesine betimlenmesini, katılımcıların görüşlerini ayrıntılı bir biçimde irdelemeyi sağlayan nitel araştırma yaklaşımlarının ve bu

yaklaşımlara bağlı veri toplama araçlarının da benimsenmesi gerekmektedir.

Bu araştırmanın önemli sonuçlarından biri de Türkiye’de yapılmış tezlerin büyük çoğunluğunun ilköğretim 5. sınıf düzeyinde gerçekleştirildiğini ortaya çıkarmasıdır. Bunu 8. sınıflar ve 4. sınıflar izlemektedir. Ayrıca az sayıda olsa da sınıf öğretmenleri ile gerçekleştirilen çalışmaların varlığı da dikkat çekmektedir. ProQuest veri tabanındaki tezler incelendiğinde ise tezlerin Türkiye’deki örneklem grubu ile benzer örneklem gruplarında gerçekleştirildiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca ProQuest veri tabanından elde edilen tezlerin örneklem grupları incelendiğinde ilköğretim 1. sınıf ve 2. sınıf öğrencileri ile sınıf öğretmenleri ve öğretmen adayları ile gerçekleştirilen araştırmaların da varlığı dikkat çekmektedir. Yapılan inceleme sonucunda Türkiye’de sınıf öğretmeni adayları, okul yöneticileri ve ebeveynlerle gerçekleştirilen çalışmaların çok az sayıda olduğu ortaya çıkmıştır.

YÖK ve ProQuest veri tabanından elde edilen tezler sonuçları bakımından incelendiğinde genel olarak kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla okuma alışkanlığına sahip oldukları, ebeveynlerin eğitim düzeyi, ekonomik durumu vb. değişkenlerin öğrencilerin okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumları geliştirmelerinde etkili olduğu, ayrıca ilköğretim programlarının ve ders kitaplarının okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumlarını geliştirmede yeterli olmadığı, öğrencilerin kitap okuma alışkanlıklarının televizyon izleme alışkanlığının gerisinde kaldığı ve sınavlar sebebiyle eğlenme/dinlenme amaçlı okumalara yeterli vakit ayıramadıkları ortaya çıkmıştır. Farklı yöntem ve tekniklerin okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumlarına etkisini inceleyen araştırma sonuçları ise kimi yöntem ve tekniklerin (Akran desteği, küçük gruplarda öğretim, probleme dayalı öğrenme ve okulda/ evde sağlanan okuryazarlık deneyimleri) ilköğretim öğrencilerinin okuma tutumlarının, ilgi ve alışkanlıklarının gelişimine olumlu katkı sağladığını, kimi yöntem ve tekniklerin ise (İSOTEG tekniği rehberli okuma etkinliği yaz okulu programları, tekrarlı okuma, bağımsız okuma programları, okuma tiyatrosu etkinliği, bilgisayar destekli hızlandırılmış okuma programı) okumaya ilişkin tutum geliştirmede

etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan karşılaştırmalı analiz sonucunda, Türkiye’de bireylerde okuma alışkanlığı geliştirememenin ve okuma ilgisini ve tutumunu artıramamanın olası nedenlerini yapılan çalışmalarda genellikle betimsel bir anlayışın benimsenerek uygulamaya dönük araştırmaların yetersizliği olarak görmek olanaklıdır. Okuma alışkanlığı geliştirecek, okuma ilgisini artıracak ve okumaya ilişkin olumlu tutumlar geliştirilmesini sağlayacak farklı ve etkili yöntem ve tekniklerin uygulandığı uygulamalı araştırmalara gereksinim duyulduğu yapılan bu araştırmanın önemli sonuçlarından biri olarak görülebilir.

Araştırma sonucunda genel olarak Türkiye’de gerçekleştirilen çalışmalarda doktora düzeyinde çalışmaların çok fazla yapılmadığı; yapılan çalışmalarda genellikle örneklem grubu olarak ilköğretim 5. sınıf düzeyinin temel alındığı, ancak ilköğretim 1.2.3. ve 4. sınıf düzeyleri ile sınıf öğretmeni adayları, okul yöneticileri ve ebeveynler üzerinde çok fazla araştırma yapılmadığı, yapılan araştırmalarda benimsenen modelin genellikle tarama modeli olduğu ve buna dayalı nicel veri toplama teknikleri olan anket, tutum ölçeklerinin kullanıldığı; deneysel modeller, eylem araştırması ve boylam araştırması gibi farklı desenlerin çok fazla benimsenmediği ortaya çıkmıştır. Araştırmanın bu sonuçları Yaşar ve Güvey-Aktay’ın (2012) Türkiye’de okuma alanında “en çok tarama modelinde nicel veri toplama yollarının kullanıldığı, nitel veri toplama yollarının kullanıldığı az sayıda tezin olduğu belirlenmiştir” ve “ilköğretim 1.,2.,3. ve 7. sınıf düzeyinde örneklemle, diğer sınıf düzeyindekilere göre daha az çalışıldığı sonucuna varılmıştır” biçimindeki araştırma bulguları ile benzerlik göstermektedir. Araştırma sonucunda sunulan bu eksikliklerin bu alanda çalışma yapacak araştırmacıların alandaki boşluğu doldurmalarına katkı sağlayacağı umulmaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara dayanarak şu öneriler getirilebilir:

- Yapılacak çalışmalarda nicel veri toplama yöntemleri dışında nitel veri yöntemleriyle çeşitlendirilen araştırmalara da yer verilebilir.

- Boylamsal ve eylem araştırması gibi araştırma modelleri ile desenlenen çalışmalara önem verilmelidir.
- Doktora düzeyinde yazılan tezlerin niceliği artırılmalıdır.
- Örneklem boyutunda öğretmen ve öğrencilerin yanı sıra okul yöneticilerinin ve velilerin de yer aldığı araştırmalar yapılabilir.
- Bu tür karşılaştırmalı çalışmaların periyodikolarakyapılması,bualanda çalışma yapacak araştırmacıların alandaki gelişmeleri somut olarak görmelerini sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Arıcı, A. F. (2008). Okumayı niye sevimiyoruz? Üniversite öğrencileri ile mülakatlar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (10): 91-100.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal bilimlerde içerik analizi. Teknikler ve örnek çalışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Calkins, L.M. (2001). *The art of teaching reading*. New York: Longman.
- Coutant, C. & Perchemlides, N. (2005). Strategies for teen readers. *Educational Leadership*, 63(2), 42-47.
- Çakmak, T. ve Yılmaz, B. (2009). Okul öncesi dönem çocuklarının okuma alışkanlığına hazırlık durumları üzerine bir araştırma: Hacettepe Üniversitesi Beytepe Anaokulu örneği. *Türk Kütüphaneciliği* 23, 3: 489-509.
- Demirel, Ş. (2010) Çocuklarda okuma alışkanlığını geliştirme yolları üzerine. Ş. Demirel (Ed.), *Edebi metinlerle çocuk edebiyatı* (ss.115-127). Ankara: Pegem A Akademi.
- Früh, W. (2001). *Inhaltsanalyse. Theorie und praxis*. 5., Überarbeitete Auflage, Konstanz: UVK.
- Gökçe, O. (2006). *İçerik analizi: Kuramsal ve pratik bilgiler*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Güneş, F. (2007). *Türkçe öğretimi ve zihinsel yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Sever, S. (1998). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Merriam, S. (1998). *Qualitative research and case study applications in education. Revised and expanded from case study research in education*. USA: JB Printing.
- Nolen, S. B. (2007). Young children's motivation to read and write: Development in social contexts. *Cognition and Instruction*, 25(2), 219-270.
- Odabaş, H. Odabaş, Z. Y. ve Polat, Z. (2008). Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlığı: Ankara Üniversitesi örneği, *Bilgi Dünyası*, 9(2):431-465.
- Özbay, M., Bağcı, H., Uyar, Y. (2008). Türkçe öğretmeni adaylarının okuma alışkanlığına yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (15): 117-136.
- Pecjak, S., & Kosir, K. (2008). Reading motivation and reading efficiency in third and seventh grade pupils in relation to teachers' activities in the classroom. *Studia Psychologica*, 50, 147-168.
- Rizopoulos, L.A., & Wolpert, G. (2004). An overview of the techniques used to develop the literacy skills of adolescents with developmental delays. *Education*, 125(1), 130-136.
- Smith, N. L. (2009). *A study of middle grades students' reading interests, habits, and achievement*. A dissertation submitted to the faculty of the University of North Carolina at Chapel Hill. In partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctorate of Education in the School of Education. UMI Number: 3403309
- Sünbül, A. M., Yılmaz, E., Demirel, V., Ceran, D. Işık, A., Çintaş, D., Çalışkan, M. ve Alan, S. (2010). İlköğretim öğrencileri kitap okuma alışkanlıkları: Konya ili araştırma raporu. (5-6-7-8. Sınıflar).
- Ungan, S. (2008). Türkiye'de kitap okuma: Okuma alışkanlığımızın kültürel altyapısı. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 7(1): 218-228.

- United States Department of Education. (2003). *Condition of education 2003*. Washington, DC:U. S. Department of Education.
- Verhoeven, L., & Snow, C. E. (2001). *Literacy and motivation reading engagement in individuals and groups*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Yangın, B. (1999). *İlköğretimde Türkçe öğretimi. (İlköğretimde etkili öğretme ve öğrenme öğretmen el kitabı)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Yaşar, Ş. ve Güvey-Aktay, E. (2011). *Türkiye’de okuma alanına ilişkin yapılan tezlerin incelenmesi*. X. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu’nda sunulmuş sözlü bildiri. Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Gözden geçirilmiş 2. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, C. (2008). Okuma ve anlama öğretimi. C. Yıldız (Ed.), *Yeni öğretim programına göre kuramdan uygulamaya Türkçe öğretimi (ss.115-154)*. Ankara: Pegem A Akademi.
- Yılmaz, B. (2004). Öğrencilerin okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıklarında ebeveynlerin duyarlılığı. *Bilgi Dünyası*, 5 (2), 115 – 136.
- Yılmaz, B. (1990). *Okuma alışkanlığı ve Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Summary

Introduction

Students have been taught basic knowledge, skills, and attitudes through various courses in primary schools. One of the major goals of primary education is to make students gain basic literacy skills and acquiring reading habit. One of the aims of reading activities in primary education is to enable the ability of choosing appropriate books for their levels and interests. The aim of this study is to investigate thesis and dissertation carried out in the issues of reading interest, attitudes and habits at primary education by analyzing the graduate studies.

Methodology

The data of this study were collected by using qualitative approaches. In the analysis of data, content analysis technique was used. All the data used in the study were restricted by graduate theses carried out at primary education level between the 2000 and 2012 years. The data obtained from YOK (National Theses Center) and ProQuest (Dissertations and Theses) databases. The obtained theses are classified in terms of year, graduate-level, adopted research model, and data collection tools. Furthermore the purposes and the main conclusions of these theses were taken into account in the review process of document analyses.

Findings

The results of this study revealed that graduate theses carried out in Turkey were generally at master's degree and survey method was dominantly used. As a data collection tool attitude scales, surveys, and achievement tests were used in these studies. The samples of these studies were generally consisted of primary school students at the 4th and 5th grades. Whereas, the findings obtained from the ProQuest database showed that, graduate theses usually were carried out at the Ph.D. level and experimental approaches were used. As the data collection tools qualitative data collection techniques such as observations, and interviews were given more importance. The samples of these studies were generally consisted of parents, school administrators and teacher candidates.

Discussion

In conclusion, it is revealed that thesis conducted in Turkey are generally restricted by the studies which try to describe the current situation of the phenomenon. However, experimental, action or longitudinal studies are rare. Therefore, it may be inferred that descriptive studies are given more importance to be studied in Turkey. The focus is mainly on the improvement of the current situation in the field of education (i.e. enrichment of the learning environments and using of different methods and techniques) in the international

studies. According to this result, the lack of practical studies is likely to be considered as a factor on the possible reasons about failing in improvement of reading habits and increment of reading interest and attitudes. To sum up, it can be seen as one of the most important

result of the study that there have been a vital need for practical studies in which different and effective methods and techniques used in order to improve reading habits, increase reading interest and gain positive attitudes towards reading.